

ÁRVAY ÁRPÁD

„Éva volt az a szerep...”

A bukaresti Nemzeti Színház múzeumában sok más érdekes ereklye között körülbelül kétszáz oldalas kéziratot őriznek: Agathe Barsecsu, a híres román tragika negyven évvel ezelőtt, saját kezével, német nyelven írt emlékiratait. Utóbbi időkig ez a kézirat ismeretlen volt a román közönség előtt is. A kiváló művésznő halálának harmincadik évfordulója alkalmával Gh. Franga, a múzeum igazgatója hosszabb cikkben irányította rá az érdeklődést az érdekes emlékiratra és annak szerzőjére.

Agathe Barsecsu megérdemli, hogy nevével a magyar olvasóközönség is megismerkedjék. Azok közé a román művészek közé tartozott, akik ismerték és becsülték művészi értékeinket. Azonfelül kitűnő szolgálatot is tett a magyar kultúra ügyének, mert legelőször szólaltatta meg külföldi színpadon idegen - azaz német - nyelven Madách *Tragédiájának* Éváját. És ez olyan időszakban történt, amikor még volt jó néhány olyan magyar-országi város, amelynek színházában *Az ember tragédiája* egyáltalán helyet se kapott.

Katonacsalád gyermekeként 1857-ben született Bukarestben. Apja ezredesi, bátyja tábornoki rangot ért el a román hadseregben. Agathe gyermekkorát Nagyszebenben az Orsolya-zárdában tölti, s itt megtanulja a német nyelvet. Majd Bécsben, szintén zárdában folytatja tanulmányait, és a vallásos nevelés olyan nagy hatással van rá, hogy fel akarja öltetni az apácaruhát. Amikor a szülők erről értesülnek, sürgősen hazaviszik Bukarestbe.

Itt Ion Ghica, a neves író figyel fel rá, aki abban az időben a Nagy Színháznak nevezett román Nemzeti Színház igazgatója. A színház kemény harcot vív az elfranciásodott bukaresti vezetőosztállyal, amely lenézi a hazai színjátszást, és csak az idegen nyelvű társulatok előadásait látogatja. Ghica úgy akarja becsalogatni a bojáráságot a román színházakba, hogy úgynevezett „jó társaságbeli” lányokból igyekszik színinövendékeket toborozni. Rábeszéli Barsecsu ezredest is, hogy lányát írassa be a színiiskolába.

Agathe ekkor még nem gondol komolyan a színészi pályára, s erről a fordulatról így számol be emlékiratában: „Nem tudom, látszott-e rajtam a tehetségnek egyetlen vonása is. Sovány, törekeny alakú kislány voltam, és nagy égő szememen kívül semmi se volt rajtam, ami hozzám vonzhatott vagy megragadhatott volna valakit.”

Már színinövendék korában felléptek a bukaresti Nemzeti Színházban. Először énekes szerepet adnak neki. A közönség szívesen fogadja, szép sikert ér el. Előkelő rokonsága azonban felháborodik, hogy Agathe „komédiásnő” lett, és ráveszi az ezredes-apát, hogy lányát tiltsa el a színpadtól. Úgy látszott, ezzel Agathe Barsecsu színészi pályafutása egy-szer s mindenkorra véget ér. A sors azonban váratlanul beavatkozik életébe. Nagyanyja meghal, és néhány ezer Napóleon-aranyat hagy rá örökségül azzal, hogy a pénzt olyan célra használja fel, amit szíve legjobban kíván. Ekkor Agathe megkezd az ostromot szülei el-len, hogy engedjék el külföldre éneket tanulni. Végül is apja beleegyezik, hogy édesanyja kíséretében Párizsba utazzék, és ott a zenekonzervatóriumba beiratkozzék. Elindulnak, de csak Bécsig jutnak el. Itt a mamát barátnői rábeszélik, hogy a lány maradjon az osztrák fővárosban, ahol szerintük a zenei élet vetekszik a párizsival is.

Agathe Barsecsu Bécsben Joseph Günsbacher tanítványa lesz, azonban csak a hatodik énekóráig jut el. Össze-különbözik tanárával, aki dühében „zenei tehénnek” nevezi. Agathe rögtön fa-képnél hagyja Günsbachert hátat fordít az éneklésnek, és a drámai szakra iratkozik be. Igazi tehetsége itt bontakozik ki. Még jóformán be sem fejezi tanulmányait, s 1883-ban máris a berlini Deutsches Theaterhez szerződtetik. De nem marad sokáig, visszakíváncozik Bécsbe, ahová ifjúságának legszebb emlékei kötik. Pár hónap múlva ügyes trükkkel sikerül felbontania szerződését, és a bécsi Burgtheaterhez kerül. Ennek az előkelő színháznak a színpadán hét éven keresztül a legnehezebb klasszikus tragika-szerepeket alakítja. A közönség szeretetén és ünneplésén kívül elnyeri a „császári udvari művésznő” címet és a színház örökös tagságát.

A bécsi évek alatt Sonnenthallal együtt Budapesten is szerepel. A közönség és a sajtó elismeréssel fogadja. De pesti vendégszolgálatát félbe kell szakítania, mert édesapja meghal, és haza kell utaznia a

temetésre, Bukarestbe. A magyarokat azonban megszereti, és érdeklődni kezd irodalmuk iránt. 1891-ben hároméves szerződéssel Hamburgba megy, a Stadttheaterhez. Itt kerül sor arra, hogy más klasszikus remekművek mellett, Madách *Az ember tragédiájának* női főszerepét alakítsa. Erről a szerepről emlékirataiban a következőket írja:

„Sok klasszikus szerepet játszottam és nagy sikereim voltak. De *Az ember tragédiájának*, Madách drámai költeményének Évája volt az a szerep, amely engem leginkább érdekelt. Én voltam az, aki első ízben alakítottam német nyelven Éva szerepét. Ezt a darabot csodálatra-méltóan rendezték a hamburgi színházban. Pollini igazgató igen nagy sikert ért el, és különleges tiszteletet szerzett vele magának ... A hamburgi együttes a következő évben az osztrák fővárosban is előadta a darabot. Minden tekintetben nagy sikerünk volt vele.”

A továbbiak során Agathe Barsecsu beszámol még arról, hogy *a Tragédia* Hamburgban 48, Bécsben pedig 17 előadást ért meg egyfolytában, s mindig telt házak mellett. Ezeket az adatokat akkor tudjuk igazán megbecsülni, ha összevetjük az itthoni helyzettel. Mint ismeretes, a tragédiát 1883. szeptember 21-én mutatták be a budapesti Nemzeti Színházban Jászai Marival, Nagy Imrével és Gyenes Lászlóval, s ebben az évben tizenegyszer, a következőben pedig mind-össze kilencszer került színre, de akkor sem egymásutáni előadásokban. A drámai költemény csak akkor érte el a magyar rekordot, azaz egy évben 24 előadást, amikor Ádám szerepét Ódry Árpád vette át, ám akkor se ment szériában!

A hároméves hamburgi szerződés lejárta után Agathe Barsecsu németországi, oroszországi és amerikai körútra indul. Innen csak 1907-ben tér vissza hazájába, s lép első ízben a román közönség elé. Később újra visszautazik az Egyesült Államokba, ahol 1927-ig él. Ezután véglegesen Romániában telepszik le és a iasi-i színiiskola tanáraként hal meg 1939-ben, egy szerény hotelszobában.